

Sveučilište u Zagrebu
Grafički fakultet Zagreb
Dizajn grafičkih proizvoda

KIPARSTVO HELENISTIČKOG DOBA
Seminarski rad

Mentorica:
dr.art. Vanda Jurković

Student:
Vito Špicar, 0128074320

Zagreb, 2024.g.

1. Uvod

Kiparstvo helenističkog doba označava razdoblje umjetničke inovacije i kulturnog širenja koje se proteže od smrti Aleksandra Velikog 323. godine pr. Kr. do rimskog osvajanja Grčke 146. godine pr. Kr. U ovom razdoblju grčka umjetnost proširila se na područja Azije, Egipta i Bliskog Istoka, gdje je usvojila elemente lokalnih tradicija i stvorila jedinstvenu fuziju stilova. Kiparstvo ovog doba predstavlja vrhunac grčke umjetničke tradicije, ali i otvara nove horizonte kroz inovacije i prilagodbe različitim regijama. Umjetnici su istraživali ljudsku emociju, dinamiku pokreta i detalje svakodnevnog života. Helenistički kipari nisu se bavili samo idealizacijom bogova i heroja, već su težili prikazati sve aspekte ljudskog iskustva, čineći njihova djela i danas relevantnim svjedočanstvom ljudske kreativnosti.

Ovo razdoblje poznato je po djelima kipara poput Praksitela, Skopasa i Lizipa. Praksitelova „Afrodisa Knidska“ označila je revoluciju u prikazu ljudskog tijela, dok su Skopasova djela, poput „Menade koja pleše“, bila prožeta dinamikom i emocijama. Lzip je svojim izduženim proporcijama i detaljnom anatomijom, kao što je prikazano u „Apoksiomenu“, podigao razinu umjetničke sofisticiranosti. Njihovi radovi ne samo da oslikavaju duh helenističkog razdoblja, već i odražavaju širinu ljudskih emocija, što je karakteristika koja i danas fascinira povjesničare umjetnosti.

2. Glavni dio

2.1 Inovacije helenističkog kiparstva

Helenističko kiparstvo karakteriziraju brojna tehnička i stilska inovacija koje su bile odgovor na ograničenja prethodnih umjetničkih stilova, osobito klasičnog. U klasičnom razdoblju kipari su se striktno držali kanona ljepote, idealiziranih proporcija i simetričnih prikaza ljudskog tijela. Međutim, u helenističkom razdoblju dolazi do značajnih promjena u pristupu kiparstvu. Kipari su počeli isticati izraženiju emocionalnost, dinamičnost pokreta i veću slobodu u prikazu figura. Umjesto da slijede savršene proporcije, kipari su počeli tražiti izraze koji bolje odgovaraju stvarnoj životnoj situaciji, često unoseći nesavršenosti koje su odražavale stvarnu ljudsku prirodu. Zbog toga su mnogi kipovi prikazivali fizičke i emocionalne aspekte koji su prethodno bili zanemareni, poput starenja, umora ili borbe. Takvi su prikazi omogućili kiparima da prikažu likove u mnogo realističnijem svjetlu, odražavajući dublje i kompleksnije aspekte ljudske prirode. Osim toga, kipovi iz helenističkog razdoblja postali su mnogo dinamičniji nego u prethodnom razdoblju. Likovi su prikazani u živahnim pozama, u pokretu, što je zahtijevalo naprednu tehniku oblikovanja kako bi se prikazao prirodni tijek pokreta i fizičkih napora. Kipari su majstorski oblikovali materijale poput mramora i bronce, s velikom pažnjom prema teksturama i detaljima površina. Ponekad su koristili kontraste između svjetlosti i sjene kako bi naglasili dimenzionalnost skulptura, stvarajući dojam dubine i realističnosti. Modeliranje mišića, kože i kose postalo je preciznije, omogućujući kipovima da izgledaju gotovo živo. Ove inovacije nisu bile samo estetske, one su omogućile kiparima da prenesu emocionalnu dubinu svojih likova, čime su stvoreni radovi koji su gledatelju nudili snažnu emocionalnu povezanost.

2.2. Prikaz emocija i svakodnevnog života

Jedna od ključnih karakteristika helenističkog kiparstva bila je izražena sklonost prikazu emocija i svakodnevnog života, što je uvelike odražavalo promjene u društvenim, političkim i kulturnim okolnostima toga razdoblja. Tijekom helenističkog razdoblja, koje je uslijedilo nakon Aleksandrove smrti i širenja grčke kulture, društvo je postalo dinamičnije, s većim naglaskom na osobne doživljaje, individualnost i svakodnevne situacije. Te promjene u društvenim okolnostima bile su očite i u umjetnosti, koja se odmaknula od strogih normi klasične umjetnosti i okrenula se realističnjem prikazu ljudskih emocija, unutarnjih borbi i svakodnevnog života. Helenistički kipari nisu više stvarali idealizirane, božanske figure, nego su se bavili stvarnim ljudskim iskustvima. Prikazivali su ljude u trenucima patnje, borbe, tuge, ali i uživanja i ljubavi. Time su skulpture postale emotivno snažnije i dublje, jer su odražavale unutarnje svjetove svojih likova na način koji ranije nije bio moguć u klasičnom kiparstvu. U klasičnom razdoblju, kipari su stvarali likove prema idealiziranim proporcijama i estetskim normama, često izjednačujući ljudske likove s božanstvima. Međutim, u helenističkom razdoblju kipari su se okrenuli stvaranju djela koja su prikazivala svakodnevne ljude s njihovim emocijama i nesavršenostima. Ova promjena u pristupu bila je revolucionarna jer je umjetnost postala mnogo bliža životu običnih ljudi. Emocije su počele biti prikazivane s neviđenom preciznošću, a likovi su sada pokazivali širok spektar ljudskih osjećaja. Na primjer, kipovi poput „Laokoona i njegove djece“ snažno izražavaju patnju i borbu protiv nemogućih okolnosti. Ovaj kip prikazuje trenutak borbe u kojem Laokoon i njegova obitelj pokušavaju izbjegći smrt koju im donose zmije poslane od strane bogova, a njihov izraz lica i tjelesna dinamika govore o dubokom emocionalnom naporu i fizičkoj patnji. Ovo je djelo koje prikazuje ljudsku borbu s neizbjježnim, u kojem emocionalna i fizička bol postaju ključne komponente kompozicije.

Praksitel

Praksitel je bio jedan od najslavnijih grčkih kipara čiji je utjecaj prešao granice klasične grčke umjetnosti i odjeknuo u helenističkom razdoblju. Njegov najpoznatiji rad, "Afrodita Knidska", smatra se prekretnicom u povijesti umjetnosti jer je bila prva skulptura koja je prikazala nagu ženu u prirodnoj veličini. Afrodita, boginja ljubavi i ljepote, prikazana je u trenutku svakodnevne intime, čime je Praksitel uspio spojiti božansko s ljudskim. Njegov stil karakterizira tzv. "praksitelovska gracioznost", koja se očituje u nježnim linijama, sofisticiranoj kompoziciji i osjećaju pokreta. Posebnu pažnju posvetio je prikazu mekoće kože i fluidnosti tijela, koristeći mramor na način koji imitira ljudsku teksturu. Praksitelov rad imao je dubok utjecaj na kasnije generacije kipara, a njegova sposobnost kombiniranja idealizirane ljepote s emocionalnom snagom postavila je nove standarde u umjetnosti.

Skopas

Skopas, jedan od najpoznatijih kipara helenističkog razdoblja, ostavio je dubok trag u povijesti umjetnosti svojim izvanrednim radovima koji su usmjeravali pozornost na emocije, dinamiku i detaljnu izgrađenost likova. Njegova skulptura nije bila samo tehnička vještina, već je bila sredstvo za prikazivanje unutarnjih stanja i dubokih emocionalnih potresa, što je postavljalo temelj za umjetnički izraz koji je oblikovao kasniji razvoj kiparstva i umjetnosti općenito. Njegov rad bio je izričito usmjeren na prikazivanje pokreta, što je bio snažan kontrast u odnosu na smirenost i statičnost ranijih klasičnih skulptura. Iako je bio suvremenik mnogim velikim umjetnicima tog vremena, poput Praksitela i Lizipa, Skopas se isticao svojom sposobnošću da održi visoki standard tehničke preciznosti, dok je istovremeno donio emocionalnu dubinu i izraženost. Njegovo majstorstvo u prikazivanju ljudskih figura u pokretu, uz dinamične kompozicije i izražajne detalje, prepoznaje se i danas kao najistaknutiji element helenističkog kiparstva.

Jedan od najpoznatijih i najvažnijih njegovih radova svakako je skulptura "Menada koja pleše", koja prikazuje ženu iz Dionizove sljedbe u pokretu iz profila. Gornji dio njenog tijela je blago nagnuto unazad. Figura se lagano uzdiže na prstima stopala, uz ispružene obje ruke u kojima drži lepršavu draperiju. Dionizijski kult bio je snažno povezan s ekstatičnim ritualima, vinom, glazbom i plesom, a Skopas je ovu dinamiku prenio u obliku statične skulpture. Menada, koja je prikazana u trenutku fizičkog i emocionalnog uspona, zrači ne samo snagom pokreta, već i dubokom unutarnjom energijom koja se osjeća kroz draperije koje strše u zrak i prati liniju njenog tijela. Skopas je uspio uhvatiti protok energije između figure i njezinog okruženja, stvarajući tako jedinstvenu kompoziciju u kojoj lik ne samo da je oblikovan s preciznošću, već i s jasno izraženim emocionalnim nabojem. Ova skulptura nije samo prikaz fizičkog kretanja, već je ona i refleksija unutarnje emocionalne ekspresije, što je postalo jedno od temeljnih obilježja Skopasova rada.

Osim skulptura koje su se bavile temama emocija, pokreta i ekstaze, Skopas je radio i na velikim monumentalnim projektima. Najpoznatiji među njima svakako je njegov rad na ukrašavanju Artemidinog hrama u Efezu, koji je bio jedno od sedam svjetskih čuda starog svijeta. Ovaj projekt je zahtijevao ne samo visoku razinu tehničke vještine, već i duboko

razumijevanje arhitektonskih i estetskih principa. Skopas je u svom pristupu ovom hramu uspio integrirati kiparsku umjetnost s arhitekturom na način koji je dodao dimenziju monumentalnosti i snage cijelom kompleksu. Ukrašavanje Artemidinog hrama nije bio samo kiparski zadatak, već je to bila prilika za Skopasa da se izrazi kroz monumentalnu skulpturu koja je bila u skladu s veličinom samog hrama.

Skopasova skulptura bila je utemeljena na detaljnoj analizi ljudskog tijela i dubokom razumijevanju anatomije, što mu je omogućilo da u svojim djelima stvori dinamične figure koje su bile u stanju prenositi emotivne poruke gledatelju. Njegov rad bio je vrlo različit od ranijih klasičnih stilova, koji su prikazivali ljude u idealiziranim, smirenim pozama. Skopas je prepoznao važnost prikazivanja ljudi u njihovoј stvarnoј emociji i životnom trenutku, bilo da je riječ o ekstazi, patnji, radosti ili borbi. Njegove skulpture često imaju izrazito izražene crte lica, duboko usađene oči koje odražavaju unutarnje stanje likova, što daje likovima duboku psihološku dimenziju. Ovi detalji nisu bili samo estetski, već su bili ključni za prenošenje emocionalnog naboja koji je bio srž njegovih djela.

Lizip

Lizip, dvorski kipar Aleksandra Velikog, bio je poznat po inovativnim proporcijama i detaljnem prikazu ljudskog tijela. Njegov kanon proporcija odmaknuo se od klasičnih normi, uvodeći vitkije figure s manjim glavama, čime je naglasio visinu i eleganciju svojih skulptura. Jedno od njegovih najpoznatijih djela je "Apoksiomen", skulptura atleta koji čisti svoje tijelo nakon natjecanja. Lizip je unio revolucionarni pristup prikazu pokreta, omogućivši gledatelju da skulpturu doživi iz svih kutova. Njegova tehnika bila je usmjerena na stvaranje trodimenzionalnog efekta, dajući skulpturama životnost i dinamiku. Kao kipar Aleksandra Velikog, Lizip je stvorio brojne portrete koji su prikazivali makedonskog osvajatelja kao božanskog heroja, čime je postavio temelje kasnijem rimskom portretnom kiparstvu. Njegova sposobnost da spoji realizam s idealizmom učinila ga je jednim od najvažnijih kipara helenističkog razdoblja.

Zaključak

Kiparstvo helenističkog doba odraz je kompleksnosti i dinamike tog povijesnog razdoblja. Umjetnici su se odmagnuli od idealizma klasične Grčke, stvorivši djela koja slave ljudsku emociju, pokret i priču. Ova skulpturalna ostvarenja služe ne samo kao umjetnički izraz vremena, već i kao dokumenti kulturnih i političkih previranja. Helenističko kiparstvo ostavilo je neizbrisiv trag u povijesti umjetnosti, oblikujući estetiku ne samo Rimljana, nego i kasnijih razdoblja poput renesanse i klasicizma.

